

Justis- og beredskapsdepartementet

Sendt elektronisk

Deres ref.: 20/4007-MTH

Dato: 7. desember 2020

Vår ref.: 304201

Høring – Forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven, straffeprosessloven mv.

1 INNLEDNING

Vi viser til departementets høringsbrev av 1.9.2020 vedrørende ovennevnte høring.

Det er en prioritert oppgave for Advokatforeningen å drive rettspolitisk arbeid gjennom høringsuttalelser. Advokatforeningen har derfor en rekke lovutvalg inndelt etter fagområder. I våre lovutvalg sitter advokater med særskilte kunnskaper innenfor det aktuelle fagfelt og hvert lovutvalg består av advokater med ulik erfaringsbakgrunn og kompetanse innenfor fagområdet. Arbeidet i lovutvalgene er frivillig og ulønnet.

Advokatforeningen ser det som sin oppgave å være en uavhengig høringsinstans med fokus på rettssikkerhet og på kvaliteten av den foreslåtte lovgivningen.

I saker som angår advokaters rammevilkår vil imidlertid regelendringen også bli vurdert opp mot advokatbransjens interesser. Det vil i disse tilfellene bli opplyst at vi uttaler oss som en berørt bransjeorganisasjon og ikke som et uavhengig ekspertorgan. Årsaken til at vi sonderer mellom disse rollene er at vi ønsker å opprettholde og videreutvikle den troverdighet Advokatforeningen har som et uavhengig og upolitisk ekspertorgan i lovgivningsprosessen.

I den foreliggende sak uttaler Advokatforeningen seg som ekspertorgan. Saken er forelagt lovutvalget for strafferett og straffeprosess. Lovutvalget består av Halvard Helle (leder), Ann Helen Aarø, Anders Brosveet, Bernt Heiberg, Stian Mæland, Berit Reiss-Andersen, Karl Nicolai Vogt Skjerdal, Simen Perminow Skjønsberg og Frode Sulland. Saken er også lagt frem for lovutvalget for barnevern og bistandsadvokatutvalget, som ikke hadde merknader til saken.

2 SAKENS BAKGRUNN

Endringsforslagene i høringsnotatet fra departementet knytter seg i hovedsak til de strafferettslige

reaksjonene for ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Endringene går også på utvidet adgang til bruk av enkelte tvangsmidler ovenfor ungdom og økt bruk av elektroniske og digitale kontrolltiltak. Endringene som foreslås vil innebære endringer i konfliktrådsloven, straffeprosessloven, straffeloven, domstolsloven, rettshjelploven, politiloven, folketrygdloven og stykkprisloven.

Advokatforeningen ser positivt på flere av endringene som foreslås av departementet i høringsnotatet. De endringene som foreslås vil gjøre at flere unge kan lykkes med gjennomføringen av ungdomsstraff og ungdomsoppfølgingen. Jo flere ungdommer som lykkes, desto større vil gevinsten være både for den enkelte ungdom og for samfunnet som helhet.

Advokatforeningen finner likevel grunn til å understreke at tvangsmidler ovenfor unge bør unngås i størst mulig grad, og foreslår enkelte tilpasninger som tar sikte på å øke rettssikkerheten for den enkelte ungdom.

3 KOMMENTARER TIL ENKELTE AV FORSLAGENE

3.1 Pkt. 16 – avhenting til gjennomføring av ungdomsstraff

Advokatforeningen er enig med departementet i de forslag som oppsummeres i punkt 16.1.2. Det er viktig at ungdomskoordinatoren av ungdomsstraffen kan begjære avhenting, dersom ungdommen unnlater å møte til samtaler. Mange ungdommer vil trenge flere sjanser for å lykkes, og mange av ungdommene forstår ikke alvoret som ligger i det å få en ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging. En mulighet for avhenting av ungdommen vil øke sjansene for at ungdommen lykkes med gjennomføringen av straffen.

Likevel mener Advokatforeningen at avhenting må benyttes i siste utvei og at det innarbeides regelverk for avhenting som tar hensyn til ungdommen. For eksempel bør ungdommen avhentes av sivilkledd politi. Uniformert politi bør ikke benyttes, da dette vil kunne oppleves som stigmatiserende og konfliktøkende hos enkelte ungdommer, noe som vil redusere sjansene for at ungdommen lykkes med straffegjennomføringen. For å unngå at avhenting skal være mer inngripende enn nødvendig, bør det fremgå av et nytt tredje ledd i straffeprosessloven § 461 at ungdommen som avhentes skal bringes direkte til ungdomskoordinatoren. Dette vil forhindre at ungdommen kan settes i arrest under transporten, og vil være et viktig signal fra lovgiver om at tvangsmidler ovenfor ungdom må brukes i minst mulig grad.

3.2 Forslaget til bruk av pågrepelse ved brudd strpl. § 173 a – pkt. 16.2.2

Departementet har foreslått endring av straffeprosessloven § 173 a, slik at ungdom som oppfyller vilkårene kan pågripes. Advokatforeningen mener at det bør fremgå av straffeprosessloven § 173 a som et vilkår for pågrepelse, at avhenting etter strpl. § 461 skal være forsøkt før pågrepelse kan finne sted. En slik regel vil forhindre at påtalemyndigheten pågriper en ungdom som mistenkes for brudd, uten at ungdomskordinator har vurdert bruddets alvor og konsekvens for videre gjennomføring av straffen.

3.3 Forslaget til bruk av elektronisk kontroll – pkt. 17.1.4

Advokatforeningen støtter ikke forslaget til nytt tredje ledd i straffeprosessloven § 188 om bruk av elektronisk kontroll som varetektssurrogat for personer mellom 15 og 18 år. I dag kan elektronisk kontroll bare ilegges etter dom etter straffeloven § 57 femte ledd, eller som en del av straffegjennomføringen. Departements forslag vil derfor bryte med dagens system, som setter en høy terskel for ilegging av fotlenke.

Selv om Advokatforeningen er enig med departementet i at frihetsberøvelse ved bruk av elektronisk kontroll er mindre inngripende enn varetektsfengsling, er vi bekymret for at en slik hjemmel kan føre til økt bruk av tvangsinngrep overfor mindreårige. Det er derfor beklagelig at departementet ikke har sett nærmere på hvordan denne ordningen har blitt praktisert i de landene som har innført en lignende hjemmel, jf. høringsnotatet punkt 17.1.3.

Advokatforeningen viser også til at departementet tidligere har vært skeptisk til innføring av elektronisk kontroll uten dom. I forbindelse med at det ble vurdert om det bør åpnes for pålegg om elektronisk kontroll i de tilfellene der en person har brutt et kontaktforbud som ble ilagt i henhold til straffeprosesslovens bestemmelser, og om et slikt pålegg bør kunne gis etter de samme saksbehandlingsreglene som straffeprosessloven § 222a gir anvisning på, uttalte departementet:

«Departementet har kommet til at man ikke vil foreslå en slik hjemmel. Begrunnelsen for dette er at kontaktforbud i form av elektronisk merking ikke bare må antas å være et atskillig større inngrep i den enkeltes integritet enn et vanlig kontaktforbud, men at det også vil kunne betegnes som en form for frihetsberøvelse. Sistnevnte vil særlig kunne hevdes dersom batterioppladningen eller annet vedlikehold av det tekniske utstyret nødvendigvis gjør at man regelmessig må oppholde seg på et sted som gjør det mulig å lade opp batteriene mv.. Dersom man legger til grunn at elektronisk merking i noen grad er en frihetsberøvelse, vil det kunne være vanskelig forenlig med EMK artikkel 5 å gi pålegg om elektronisk merking uten dom. Dette er også konklusjonen i en svensk rapport (BRÅ, 2005), der spørsmålet om bruk av elektronisk merking som et forsterket besøksforbud ble utredet. Det fremgår videre av rapporten at man har undersøkt bruk av elektronisk merking i flere land, og ikke noe sted har man funnet at dette virkemiddelet er brukt ved straffeprosessuelt besøksforbud.»¹

Advokatforeningen ber derfor om at de menneskerettslige problemstillingene og praksis fra land som har innført en lignende hjemmel utredes nærmere før en eventuell regel om elektronisk kontroll som varetektsurrogat innføres.

Skulle departementet allikevel innføre en slik hjemmel, mener Advokatforeningen imidlertid at det ikke kan være avgjørende for bruk av elektronisk kontroll, at verge eller den som har foreldreansvar og er myndig, samtykker til bruken av varetektssurrogatet. Advokatforeningen mener dette vil være et mulig hinder for bruken av bestemmelsen, da det kan være praktiske problemer i den enkelte sak som forhindrer at samtykke blir innhentet. For eksempel kan foreldrene til ungdommen være i utlandet og utilgjengelig. Domstolen bør heller gis adgang til fritt å velge hvilket tvangsmiddel den vil benytte og som er mest hensiktsmessig i den enkelte sak, uavhengig av formelle krav. Formålet med å unngå innsettelse

¹ Justis- og politidepartementet, «Høring – Forslag om endringer i straffeloven § 22 og straffeprosessloven §§ 181 - kontaktforbud (besøksforbud) med elektronisk merking ("omvendt voldsalarm")», 3. oktober 2006, punkt 5.2.

i varetekt vil ikke bli oppfylt hvis formelle krav setter hindringer i veien for benyttelsen av bestemmelsen.

Advokatforeningen mener terskelen for innsettelse av ungdom i fengsel vil kunne senkes dersom det kreves et samtykke for bruk av varetektsurrogat. Uten at domstolen får et eksplisitt samtykke så vil alternativet for dommeren lett være en innsettelse i varetekt. Advokatforeningen mener dette ikke harmonerer godt med andre varetektsurrogater som domstolen kan ilegge, uten samtykke fra den siktede. For eksempel meldeplikt, som er et aktuelt surrogat for voksne, som ilegges uten noen form for samtykke, dette til tross for at voksne ikke er underlagt samme terskel for varetektsfengsling som ungdom er.

Det understrekes også at selv om ungdommen forventes å ta opphold i eget hjem, så kan retten istedenfor ilegge ungdommen oppholds krav på annet egnet sted. Det vil for eksempel være aktuelt at domstolen ilegger ungdommen å ta opphold på egnet sted i regi av barnevernet med elektronisk kontroll. Advokatforeningen mener at dersom lovforslaget om samtykke opprettholdes, så bør det derfor fremgå klart at andre oppholdssteder bør benyttes dersom samtykke ikke lar seg oppdrive, slik at varetektsurrogatet kan benyttes av domstolen.

3.4 Forslaget til bruk av advokat i klageprosess, ungdomsplanmøte og ungdomsstormøte – pkt. 18.2.11.2 og (pkt.12.2)

Advokatforeningen mener ungdommer har et særlig behov for advokatbistand. Ofte er det tale om ungdommer som har manglende tillit til sine foreldre, barnevern, politi og andre offentlige organer. For å få ungdommene best mulig i stand til å lykkes med ungdomsstraff, bør ungdommene ha adgang til å få dekket advokatbistand ved gjennomføringen av ungdomsstraffen. Advokatene kan ofte få et annet tillitsforhold til ungdommene enn andre instanser og kan i tillegg til å hjelpe ungdommene med å lykkes med sin gjennomføring av straff, også sørge for smidigere gjennomføring ved sin bistand. Selv om det fører til noe økte kostnadsrammer ved bruk av advokat, kan den totale samfunnsøkonomiske gevinsten være større, hvis det resulterer i flere vellykkede straffegjennomføringer uten tilbakefall til kriminalitet.

Departementet har foreslått en endring i rettshjelploven § 11 første ledd nr 9, jf. stykkprisforskriften § 5 første ledd som vil gi ungdommene fritt rettsråd med 1,5 ganger den offentlige salærsats (rettshjelpsatsen i det følgende) ved bistand til klager, jf. høringsnotatet pkt. 12.2.3. Et forslag om maksimalt 1,5 ganger rettshjelpsatsen vil ikke gi advokaten mulighet til å gjøre den jobben som kan forventes. Et arbeid med en klage består av mer enn bare selve utformingen av klageskrivet. Advokaten må ha tid til samtale med klienten, innhente og gjennomgå relevante dokumenter, utforme klage og følge opp svar på denne med klienten. For at advokater skal få gitt et forsvarlig og nødvendig arbeid for ungdommene, så mener Advokatforeningen at stykkpris i slike klager ikke bør settes under 5 ganger den rettshjelpsatsen.

Departementet har også foreslått at advokat eller rettshjelper bare skal være med i ungdomsplanmøte, men ikke i påfølgende gjenopprettende prosess eller ungdomsstormøte, jf. høringsnotatet pkt 12.2. Advokatforeningen mener derimot at advokater bør gis anledning til å være med ungdommene i gjenopprettende møter. Det vises til det som er nevnt over om hvilken tillit ungdommene kan finne i advokaten. Det er spesielt viktig at det i gjenopprettende møter at ungdommene har med seg en person de har god tillit til. En slik adgang vil fremme den gjenopprettende prosessen og bidra til at flere ungdommer lykkes med den. Det bør derfor fremgå av forslaget til ny bestemmelse i konfliktrådsloven § 24 b tredje ledd siste punktum at den som gjennomfører ungdomsstraff skal ha med forsvarer i både

ungdomsplanmøtet og under ungdomsstormøte med gjenopprettende prosess. Advokatforeningen mener det bør fremgå av bestemmelsen at advokat skal oppnevnes etter straffeprosessloven § 100 andre ledd som et vilkår for gjennomføring av møtene.

Vennlig hilsen

Jon Wessel-Aas
leder

Merete Smith
generalsekretær

Saksbehandler: Trude Molvik
tm@advokatforeningen.no